

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בשלח

(חלק טז — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלכותי שיחות — שבוע פרשת בשלח, זיג שבט, ה'תשפ"ב (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בשלח ג

וצריך להבין: מהו תוכן הקשר?⁷ בין המן ליום השבת?⁸ לכאורה, לא זו בלבד שאין כל שייכות ניכרת ביניהם, אלא שהם ענינים חלוקים לגמרי – שהרי מצוות ועניני השבת אמורים בכל הזמנים ובכל המקומות, ואילו ירידת המן היתה רק בזמן מסוים ובמקום מוגבל – במשך ארבעים שנה אלו ורק במחנה ישראל במדבר?

ב. לכאורה ה' אפשר לומר בפשטות, שהנקודה המשותפת בין המן לשבת היא, שבשניהם אין כל טירחא ועבודה: המן ה' „לחם מן השמים“, ולא ה' צורך לחרוש, לזרוע וכו' כדי לקבלו; ועד"ז הוא יום השבת, אשר נוסף על האיסור לעשות בו מלאכה, הרי – „משום עונג שבת“ – „מצוה שלא להרהר כלל בעסקיו אלא היא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה“⁹.

כרכו במן הוא שהמשכתו (למעלה) היא בשבת. אף שבב"ר שם מפרש דהברכה היא דבערב שבת ירד שני עומרים (ועד"ז בפרש"י בראשית ב, ג. יתרו שם). ואולי המובא בדא"ח הוא פי' המכילתא וב"ר ע"ד הרמז. ואכ"מ.

(7*) זה שלא ירד בשבת – מובן בפשטות, כי כיון שאסור ללקטו – וכל כיו"ב – ה"ז בדרך ממילא שולל ירידתו.

(8) ראה ע"ד החסידות – תו"א פרשתנו סה, ג. תו"ח ד"ה ויאמר ה' (שב, א ואילך). אוה"ת ד"ה ויאמר משה אכלוהו גו' וביאורו (ושם ע' תרלט: וזהו שנמכה פ' שבת לפ' המן ובב"א נאמר). המשך תער"ב שם. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1037.

(9) שו"ע אדה"ז סש"ו סכ"א. ממכילתא יתרו כ, ט (פרש"י שם). טוש"ע שם ס"ח.

א. הפעם הראשונה שבה נזכרים בתורה הציווים והדינים של יום השבת: היא בפרשתנו, בקשר למן.² וכיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיקו, מובן, שיש שייכות (בתוכן) בין ענין המן לשבת;

וכן משמע גם מן המובא בשם הרס"ג³, שהנמצא בשבת (בדרך רחוקה)⁴ ואינו יודע (בהיותו שם) מהי הפרשה שקוראים באותה שבת, יקרא פרשת המן.

יתירה מזו: אף שביום השבת המן לא ירד, איתא בזהר⁵, דאדרבא, הברכה למעלה על ירידת המן בשבת ימי השבוע היתה בשבת; וכדאיתא גם במכילתא⁶ – „ברכו במן“⁷.

(1) משא"כ הסיפור דשבת – שהוא בפ' בראשית.

(2) משא"כ לפני זה בהכתוב (טו, כה) „שם שם לר“ – שלא נאמר מפורש בכתוב שבת כ"א במדרז"ל – ראה סנהדרין נו, ב. מכילתא ופרש"י עה"פ. ועוד. וגם בזה להעיר: א) בגמרא שם למדין דשבת במרה נצטוו מהכתוב בואתחנן (ה, יב) „כאשר צוך“ (הובא בפרש"י שם). ב) נתבאר במ"א (לקו"ש חל"א ס"ע 86 ואילך) שע"פ פשוט"מ מדייק רש"י (בפרשתנו שם), „פרשיות של תורה (כולל – שבת) שיתעסקו בהם“, ולא קיום מצות אלו. ואכ"מ.

(3) ספר העתים ה' ברכת ועונג שבת סקפ"ד (בסופו).

(4) כ"פ בספר העתים שם דברי הרס"ג.

(5) ח"ב סג, ב, פה, א.

(6) יתרו כ, יא.

(7) כ"פ בכ"מ בדא"ח (ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרל"ט, המשך תער"ב ח"ב ע' א"סא, א"פ ועוד) שפי' המכילתא והמדרש „בר" פ"א, ב) (ב

אבל לכאורה אין זה מספיק, שהרי:

(א) גם במן מצינו טירחות מסויימות, כדאיתא בגמרא¹⁰: „צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו בריחים או דכו במדוכה“, וכן: „צדיקים ירד על פתח בתייהם בינונים יצאו ללקוט רשעים שטו ולקטו“ – שלא כענין „כל מלאכתו עשוי“ בשבת, השולל אפילו את הרהור האדם בעסקיו¹¹.

(ב) ולאידך גיסא: שלילת העבודה בשבת כוללת את כל סוגי המלאכה – „כאילו כל מלאכתו עשוי“, משא”כ המן ענינו רק שלילת הטירחא בנוגע למזון האדם.

ולכן מסתבר, שהשייכות בין המן לשבת היא בפרט בהכנת עניני המזון והאכילה דשבת.

וכן מובן גם מזה שהמקור לחיוב ג' סעודות דשבת, וכן דלחם משנה, הוא¹² מן הפסוקים¹³ בנוגע למן – „ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה“, „לחם משנה“ – והיינו שעניני האכילה¹⁴

(10) יומא עה, א.

(11) ואין בשביתת שבת חילוקים דצדיקים, בינונים כו'. אבל להעיר מירושלמי שבת פט"ז ה"ג: מעשה בחסיד אחד כו'. ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 80 וע' 87 ואילך.

(12) שבת קיז, ב.

(13) טז, כב, ה.

(14) ולהעיר מרמ"א או"ח סרמ"ב (ממהרי"ל) יש שכתבו שבקצת מקומות נהגו לאכול כו' לביל שבת זכר למן שהי' מכוסה למעלה. אלא שבזה מסיים „ולא ראיתי לחוש לזה“. אבל בנוגע לפריסת מפה כו' כתב בשו"ע אדה"ז סי' רעא סי"ז (מהגמ"י ה"ל שבת פכ"ט אות ק' בשם סה"ת). טור שם. ט"ז שם סק"ב (ושם: וכן אנו נוהגין גם במקדש על הפת (על פי טעם זה). ובשו"ע אדה"ז שם הביא רק טעם זה), וצריך

דשבת נלמדים¹⁵ מן המן¹⁶.

ג. על הפסוק¹⁷ „הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למן אנסנו הילך בתורתך אם לא“ כתב רש"י [על „למען אנסנו“]: „אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט“, היינו, שהטעם והמכוון דירידת המן הוא לנסות את ישראל „אם ישמרו מצות התלויות בו“, והן: שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט.

וצריך להבין: מהי השייכות בין ב' מצות אלו (א) „שלא יותירו ממנו (ב) ולא יצאו בשבת ללקוט“, עד ששתיהן הן הטעם „למען“ לירידת המן.

ד. ויובן זה בהקדים ביאור החידוש שבמן, שהוא „לחם מן השמים“, על פני „לחם מן הארץ“:

„לחם מן הארץ“ תלוי בעבודת האדם: עי"ז שהאדם מכין כלי בדרך הטבע (חרישה, זריעה כו'), משפיע הקב"ה „לחם“ (שבוה נרמזים ונכללים גם כל צרכי האדם) ן הכלי והלבוש.

משא”כ לחם מן השמים אינו תלוי בעשיית כלי בדרכי הטבע, ואין בו כלל עבודה של האדם.

שתהא כו' כדי שתהא הפת בין שתי מפות זכר למן שהי' עליו טל כו'.

(15) ובשו"ע אדה"ז ס' ער"ד ס"א „ורמז לזה“ (ג' סעודות). ובס"ב „וסמך לזה“ (לחם משנה). וידוע השקו"ט בזה. ואכ"מ.

(16) אלא שלימוד זה (ג' סעודות ולחם משנה) הוא מענין המן בשבת: ויתירה מזו בהנ"ל (שבהערה 14) שבוה עושין זכר בשבת לירידת המן בכלל (בו' ימי החול).

(17) טז, ד.

„לנסות“) אצל בני ישראל את שלימות הבטחון בקב"ה, שידע האדם שכל לחמו (וכל צרכיו) בא רק מהקב"ה בעצמו, ללא שום „לבוש" ו„ממוצע" דמלאכת האדם – וממילא לשלול כל נתינת מקום לכך שהאדם ידאיג את עצמו אודות הלחם שיאכל מחר („שלא יותירו ממנו"). וכדאיאת בתנחומא²³ „דבר יום ביומו, מי שבדא יום בדא פרנסתו מכאן הי' ר' אלעזר המודעי אומר כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר מה אוכל למחר הרי זה מחוסר אמונה"²⁴.

ה. אף שלחם מן השמים בעיקרו ובכללותו אינו תלוי בעבודת האדם – שמתעם זה ירידת המן היתה יחד עם ירידת הטל²⁵, ד„טל לא מיעצר"²⁶ (מאחר שאינו תלוי בעבודת האדם, כידוע²⁷) – מכל מקום מצינו, שגם המן הי' קשור בטירחת האדם, כאמור לעיל (ס"ב); ולא רק אצל רשעים ובינונים

176

(23 פרשתנו כ. וראה גם יומא עו, א: נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים. וראה זח"ב סב, ב. כלי יקר פרשתנו טז, ד. ועוד. – וראה שו"ע אדה"י או"ח (מהד"ת) ס"א ס"ט. לקו"ש חכ"ו ע' 95 ואילך.

(24 במכילתא עה"פ מתחיל בדעת ר"י „כדי שילקוט אדם וכו'"), וכדי שלא ילקט אדם מהיום למחר" הוא דעת ר"א המודעי. אבל ראה פי' „זה ינחמנו" למכילתא דגם לר"י אין ללקוט מיום א' לחבירו. וכ"ה לרוב הגירסאות ופירושים בדעת ר"י במכילתא. ראה מכילתא הוצאת הארואיין-רבין. ועוד.

(25 פרשתנו טז, יד. תו"א סה, ג. לקו"ת עקב יד, א"ב. ובכ"מ.

(26 תענית ג, א.

(27 ראה תו"א שם. לקו"ת שם (יד, ב). ובכ"מ. וכידוע החילוק בין טל למטר – בדרושי האזינו בלקו"ת (עג, ב ואילך) נסמן בלקו"ת עקב (שם, א).

175

ומובן, אשר בהתאם לזה היא גם פעולתם על רגש האדם:

ב„לחם מן הארץ", אשר בו ברכת ה' מלובשת בכלי הטבעי שמכין האדם, הרי

– אף שהאדם יודע שעבודת ההכנה שלו אינה אלא כלי ו„לבוש" לברכת ה'¹⁸; ויתירה מזו – גם את ה„לבוש" וה„כלי" בטבע אינו מכין מפני שהטבע תופס מקום אצלו, אלא רק מפני שכן הוא רצון וציווי ה'¹⁹, אשר „וברכך ה' אלקיך" דוקא „בכל אשר תעשה"²⁰ (ולא ע"י שיהי' „יושב ובטל"²¹), אע"פ –

כיון שבפועל בא ה„לחם – מן הארץ", ע"י „לבוש" (הארציות ו) הטבע, שפועל האדם ע"י עבודתו ומלאכתו – נותן הדבר מקום להחשיב את „פעולת" האדם עבור פרנסתו.

משא"כ לחם מן השמים, אשר בו אין כל עירוב של פעולת האדם²², מעורר אצלו תנועה של בטחון גמור בה'.

עפ"ז מובן, אשר הנסיון „אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו" הוא הטעם – המכוון דירידת המן, „לחם מן השמים": כדי לגלות (ועי"ז

(18 ראה ספר המצות להצ"צ מצות תגלחת מצורע בסופו. קונטרס ומעין מאמר יז, מאמר כה פ"ב. ד"ה וידעת תרנ"ז. ועוד.

(19 ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 294 ואילך. וש"נ.

(20 ראה טו, יח.

(21 ספרי עה"פ. וראה לקו"ש שם הערה 19.

(22 ויתירה מזו: פעולת האדם אינה פועלת כלום בזה וכמש"נ (פרשתנו טז, יח) „ולא העדיף המרבה והמעמיע לא החסיר".

באופן (ד"ממטיר", מטר) שיש בו (גם) קשר מסוים עם עבודת המקבל²⁹.

ו. הביאור בזה: ענין המן, "לחם מן השמים", ה' הכנה לכניסת בני ישראל לארץ ישראל, שבה מתקיימת ההנהגה ד"לחם מן הארץ" – כי עי"ז שהראו להם מלמעלה בגלוי שפרנסתם והצטרכותם ניתנת רק מאת הקב"ה לבדו, הדבר הכינס ונתן להם את הכח, שגם בהגיעם ל"ארץ נושבת" ובעברם אל ההנהגה ד"לחם מן הארץ", לא ישכחו ח"ו כי "הוא הנותן לך כח לעשות חיל"³⁰.

יתירה מזו: ענין "לחם מן השמים" אינו רק הכנה ונתינת כח, אלא הוא נמשך ומורגש גם ב"ארץ נושבת" – דכיון שישראל הרי הם בעצם למעלה מן העולם והטבע, אזי האמת היא, שאפילו ב"ירידתם" אל העולם, אל סדר העבודה ד"ארץ נושבת" – הנה השפעת הפרנסה שלהם באמיתיות ובפנימיות אינה קשורה בדרכי העולם ד"לחם מן הארץ".

177 [אפי' לא באופן שלטבע בפני עצמו אין כל ערך, ואינו אלא "לבוש" ל"ברכת ה'"; ואף הלבוש גופא נעשה רק מפני שזהו ציווי ה' כנ"ל – דסוף-

(אשר הוצרכו לצאת ללוקטו), אלא אפילו הצדיקים, שהמן "ירד על פתח בתיהם", הוכרחו עכ"פ לטרוח וללקוט את המן מ"פתח בתיהם".

יתירה מזו: הא גופא שישנם חילוקים במדת הטירחא בין שלש הדרגות דבני ישראל, הרי זו ראי' שברכת המן לא היתה בלתי קשורה כלל לעבודת האדם המקבל (דלא כ"טל", שבו אין חילוק כלל למי הוא מגיע – והוא אצל כולם בשוה), אלא שהדבר תלוי, במדה מסוימת, במדת ההכנה של ה"מקבל" ובמדת היותו ראוי לזה (אצל צדיקים – טירחא מועטת, אצל בינונים – יותר מזה, ואצל רשעים – עוד יותר).

[ובזה יובן גם דיוק הלשון בפסוק, "הנני מומטיר לכם לחם מן השמים" ודלא כדכתיב בפרשת המן (בבמדבר^{27*}) בנוגע לטל, "וברדת הטל" – ולכאורה הרי זו סתירה ממש (בפנימיות העיניים): מטר מורה על השפעה מלמעלה הבאה עי" עבודה דלמטה (ע"ד מטר כפשוטו, הנעשה מ"ואד יעלה מן הארץ"²⁸), וא"כ כיצד מתאימה הלשון "ממטיר" לגבי "לחם מן השמים", אשר אינו תלוי בעבודה דאתערותא דלתתא?

אלא ההסברה בזה היא, כנ"ל: אמנם "לחם מן השמים" בעיקרו הוא השפעה שלמעלה מעבודת המקבל (ע"ד הטל), אבל ירידתו למטה היא

29) והי' צ"ל אכילה כפשוטה (כלחם מן הארץ) וגם (לכמה ראשונים) ברכה לפני המוציא לחם מן השמים או בנוסח אחר (הרמ"ע מפאנו בס' מאמר שבתות ה' ח"ב בתחלתו שכן יברכו לעת"ל על המן השמור בצנצנת. ובס' חסידים (הוצאת מק"ג) סי' תתת"מ על המן היו מברכים הנותן לחם מן השמים. וראה אוה"ח לזח"ב (סב, ב) שהרמ"ק מפרש בזהר שהיו מברכין ברכת המוציא, ולאחריו ברכת המזון). ואכ"מ.

30) עקב ת, ית.

*27) בהעלותך יא, ט. הובא בפרש"י כאן טז, יג.

28) בראשית ב, ו. ולהעיר מפרש"י שם, ה. ראה לקו"ת (האינון שם, א. עד, ב).

והצלחה) – אלא זהו באין ערוך³⁴, כך שהכלי אינו תופס מקום³⁵.

ז. וזהו הביאור בזה שהמן הי' צריך להיות קשור (עכ"פ קצת) בעבודת וטירת האדם:

אילו ה"לחם מן השמים" לא הי' קשור כלל בעבודת האדם, אזי לא הי' לו כל קשר ודמיון ל"לחם מן הארץ", וממילא הי' נשאר מקום למחשבת טעות: בנוגע ל"לחם מן השמים", שאינו תלוי כלל בהכנה ובעבודה מצד המקבל, נצרך בטחון מלא והשענות גמורה על הקב"ה; משא"כ ב"לחם מן הארץ", כיון שהתורה עצמה אומרת³⁶ שש שנים תזרע שדך גו', היינו, שנחוצה כאן עבודת האדם, הרי מזה גופא הוכחה שלהכנת הכלי בדרך הטבע יש "תפיסת מקום" בהשפעת הפרנסה.

178 ולכן הי' גם ה"לחם מן השמים" באופן ד"מחטיר", הדורש טירחה ה"נל, עכ"פ) ועבודה של האדם – אשר זה מורה, שגם במקום שישנה עבודת האדם, צריך להיות מורגש, שההשפעה

סוף השפעה כזו קשורה בטבע, וברכת ה' באה לאדם ע"י הכלי שהכין],

אלא גם ה"לחם", הפרנסה "מן הארץ", היא באופן ד"לחם מן השמים", אשר אינו קשור כלל בדרכי הטבע.

וזהו השלימות האמיתית בבטחון בה' של אדם מישראל:

לא רק במצב שבו אין הוא רואה כל סיכוי בדרכי הטבע³¹ להתפרנס, וממילא אין לפניו כל ברירה כביכול והוא סומך על הקב"ה שיספק לו את פרנסתו באופן נסי³², כמו ירדת המן במדבר –

אלא אפילו כאשר הוא עושה כלי בדרך הטבע (מפני שכך צוה הקב"ה), קבועה בנפשו ההנחה שפרנסתו (בעיקרה) היא "לחם מן השמים"³³, ואינה קשורה בדרכי הטבע; ואשר כוונת ההבטחה "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" אינה רק שברכת ה' אליו היא בערך אל (המדידות וההגבלות של) ה"כלי" ("תעשה") שהכין (ואפילו יהא זה באופן ד"וברכך" – ברכה

(34) ראה דרך חיים בהקדמה (ג, א).

(35) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרמד: האמת האמיתי הוא שאין לאדם לדאוג כלל מה יהי' למחר ומה יהי' פרנסתו .. כדרך זה יום ביומו .. מי שאינו רוצה בזה יוכל להיות שיכין מזונו על כל השנה או על כמה שנים אבל באמת הרצון לזה הוא מפני התרחקותו מה' ע"י כמה השתלשלות עד שנמשך ומתלבש בלבוש הטבע .. בלחם מן הארץ .. הרוצה לדבקה בו יתברך יוכל להמשיך בבחינה זו גם כן גילוי יומין עילאין להיות ברוך ה' יום יום כו'. עיי"ש בארוכה.

(36) בהר כה, ג.

(31) שאז הוא אמיתי ענין הבטחון – ראה בארוכה המשך תערי"ב ח"א פרק פב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 883 ובמכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שנעתק בהערה 30 שם. ד"ה ובנואה לפני המלך תרנ"ד (נעתק בלקו"ש חט"ו ע' 286 הערה 47).

(32) ראה המשך תערי"ב שם: כאשר רואין שההנהגה צ"ל באופן כזה אין זה בכלל אין סומכין על הנס כו'.

(33) וזהו החידוש והעילוי על הבטחון הגמור שיש לו כאשר אין שום מראה מקום גשמי להעזר, שגם כאשר הוא צריך ע"פ תורה לעשות כלי בטבע, מ"מ הבטחון שלו בה' הוא אותו הבטחון הגמור בה' כמו אם לא הי' לו כלי בטבע.

מלמעלה (אינה קשורה כלל בעבודת האדם, אלא) היא לחם מן השמים³⁷.

וזוהי הנתינת־כח לכך שגם בהכנסם אל ארץ נושבת, תקבע בנפשו של אדם מישראל ההכרה³⁸, שגם אופן העבודה שם, אופן של „לחם מן הארץ“, בפנימיותו הרי הוא – לחם מן השמים³⁹.

(37) להעיר מלקו"ת עקב יד, ד. ושם: כי עיקר המשכה בדרכת הון ג"כ בשביל ברכת הארץ כו' גם בימי משה קודם שנכנסו לארץ הזכירו ברכת הארץ. . אלא שאז היתה כו' וגם נכללת תוך ברכת הון שעל המן. ראה הערה הבאה. ולקמן בפנים ס"ח.

(38) ויודעים דברי כ"ק אדמו"ר מהר"ש (סה"מ תש"ט ע' 21) שפרנסה בזמן הזה (בזמן הגלות) הוא באופן שהשפעת המן, לחם מן השמים. והנה ע"פ המדובר בפנים צ"ל כן בכל הזמנים, אבל הרי בא"י שהיו איש תחת גפנו כו' אי"ז ניכר כ"כ, משא"כ בצוק העתים הללו דומן הגלות, נראה שאין ההשפעה באה ע"י ולפי"ע מעשי ידיו. וראה דרמ"צ קז, סע"א: בעסקו במו"מ יכוין שמאמין שהשפע ברכת ה' היא כשארי הנסים הגלויים כמו שהוריד המן כו'. עפ"י כהנ"ל יובן הטעם שבפ' עקב (ת, ג)

(39) אמר משה „ויאכילך את המן גו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם“ – שלכאורה הוא טעם שונה מהנאמר בפרשתנו „למען אנסנו גו', אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו כו'“. אלא שבפרשתנו הטעם הוא לעצם ירידת המן – שיהי' אצל ישראל האמונה והבטחון הגמור בה, שרק ממנו בא מזונו כו',

משא"כ במשנה תורה, כסוף ארבעים שנה לפני כניסתם לא"י אמר להם משה ענינו ופעולתו של המן בשייכות ללחם מן הארץ (סדר העבודה שצ"ל בארץ).

ולכן אמר שע"י המן יודעים ש,לא על הלחם לבדו יחי' האדם, ש"ל פירושו שחיות האדם הוא לא (רק) מחיות האלקי המלוּבש בהלחם

ת. ובוה יובן דבר פלא שמצינו בברכת המזון:

הברכה הראשונה, ברכת „הזן“, תיקנה משה רבינו „בשעה שירד להם המן“; הברכה השני, ברכת הארץ – „יהושע תיקן להם“, כשנכנסו לארץ ישראל⁴⁰. ולכאורה קשה: „ברכת המזון“ ענינה שיהודי מודה ומשבח להקב"ה על המזון שנתן לו עכשיו – וא"כ איך יתכן שברכת הון שאנו מברכים על לחם זה (שהוא – לחם מן הארץ) היא הנוסח שתיקן משה על ירידת המן – „לחם מן השמים“⁴¹.

גשמי⁴², „כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם“ (מוצא לשון מקור ושורש), היינו שחיותו הוא ממקור פי ה' (ראה לקו"ת צו יג, רע"ג. מסעי צו, א. ועוד) שלמעלה מהתלבשות בלחם גשמי ודרכי הטבע [בלשון החסידות: „יחי' האדם“ הוא לא רק מבחי' ממכ"ע שמתלבש בהבריאה, שמצד בחי' זו יש תפיסת מקום לדרכי הטבע, כ"א מבחי' סוכ"ע שלמעלה מהתלבשות, ומצד בחי' זו אין תפיסת מקום להנהגת ודרכי הטבע]. (40) ברכות מז, ב. טור או"ח סקפ"ז. שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

(41) כן הקשה בלקו"ת עקב (יד, ב. וראה סדר קו, ג ואילך. קט, א), עפמ"ש הרשב"א ברכות (הובא בב"י לטווא"ח שם), דמטבע הוא שטבעו להן כו', עיי"ש.

(* דאם הכוונה לשלול שחיות האדם הוא לא מהלחם הגשמי כפשוטו, הרי אין צריך ע"ז הידיעה מהמן, שהרי זה באמונה פשוטה בב"א מישראל שמציאות כל דבר הוא החיות האלקי שבו (שעהיה"א בתחילתו) ובפרט שירידת המן ה' לאחר שאלכו המצה ביציאתם ממצרים שהיא מיכלא דמהימנותא – שנקבע בהם האמונה באלקות שמוחי' את הלחם כו' (ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך. ובב"מ בדרושי צה"פ). וראה ל"ת האר"ז"ל פ' נקב לקו"ת עקב יד, ב. סידור קז, א ואילך.

הקב"ה לארץ שהי' „ארץ דמפקא מזון” – הרי הוא באמת רק לבוש לשרש ומקור של מזוננו (פרנסתנו), שהוא „לחם מן השמים”;

וכיון שיהודי מכיר באמת אשר (שרש) מזונו אינו תלוי בהכנתו ובמלאכתו, ואפילו לא בלבושי הטבע ככלי לברכת ה' – אלא זהו אך ורק לחם מן השמים – מובן שנוסח ברכת הזן על אכילתו ושביעתו הוא נוסח הברכה על „לחם מן השמים”, מפני שזהו המקור האמיתי לאכילתו ושביעתו; ורק לאחר מכן מודה הוא לה' על שהוא „מברך” את הכלי והלבוש בטבע („וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה”) – ברכת הארץ, ארץ דמפקא מזון.

ט. ע"פ כל הנ"ל תובן גם השייכות בין המן לשבת:

כל הפרטים הנ"ל במן: (א) היותו „לחם מן השמים” בגילוי – באופן שנראה בבירור שיש לסמוך אך ורק על הקב"ה, מפני שהכל ניתן מאת ה' לבדו; (ב) מכל מקום הוא עדיין קשור גם בטירחת האדם, עבודת המקבל; וכן (ג) נתינת הכח ממנו שגם בהנהגה דלחם מן הארץ (הקשורה בגילוי ב„ארץ” וב„טבע”) ידע האדם שבשרשו ובפנימיותו הוא לחם מן השמים –

קיימים גם בתוכן הענין דשבת:

(א) בענין צרכי שבת⁴⁷ אמרו חז"ל⁴⁸

(47) להעיר משבת קיו, ב: „לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר (בפרשתנו – במן – טו, ה) והי' ביום הששי והכינו כו". וכי"ה בשבלי הלקט הובא בב"י לטא"ח סי' רנ. ובטור ושוע אדה"ז (ס"א) „להכין צרכי שבת כו".

(48) ביצה טו, סע"ב.

יתירה מזו: הברכה הראשונה נלמדת⁴² מן הפסוק⁴³, „ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזן שהיא על אכילה ושביעה”⁴⁴, והברכה השני' „על הארץ זו ברכת הארץ”; והכוונה בזה בפשטות, שההודאה בברכה השני' „על הארץ ועל המזון” אינה על האכילה והשביעה (שהרי זה שייך לברכת הזן: „על אכילה ושביעה”), אלא על הארץ – אנו מודים לה' על כך שהארץ היא „ארץ דמפקא מזון”⁴⁵ [וע"ד הברכה השלישית, בונה ירושלים].

ותמוה ביותר: כיצד יתכן, אשר ההודאה על „אכילה ושביעה” (שלנו) נכללת דוקא בברכה (הראשונה), שיסודה ותוכנה לחם מן השמים (מן)?

אבל לפי המבואר לעיל, יובן⁴⁶: הלחם מן הארץ – ובכלל זה ברכת

(42) ברכות שם.

(43) עקב ת, יוד.

(44) כ"ה בשו"ע אדה"ז שם ס"א. והוא כגירסתנו בגמרא שם. מכילתא בא יג, ג. וכן הובא בתו"א סה, ד (ושם: זו ברכת הזן משה תיקן). לקו"ת עקב שם, סע"א. סדור קו, סע"ג. ובכ"מ. אבל בירושלמי ברכות (פ"ז ה"א), תוספתא ברכות (רפ"ו), וכן הביא בתוד"ה עד (שם מו, א. מ„לקמן בפירקין”), רא"ש פ"ז סי"ב (ועוד) „ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזימון את ה' אלקיך זו הזן כו". וראה דק"ם ברכות שם. ואכ"מ.

(45) ברכות מט, א. כ"ה פירוש הפשוט שהברכה היא רק על הארץ (דמפקא מזון). וראה ב"ח לטור שם. לבוש או"ח שם ס"א. שו"ע אדה"ז שם. אבל בלקו"ת עקב (שם, ב) סידור שם (קט, א) דמזון בברכת הארץ קאי על לחם מן הארץ. ולהעיר מברכ"י או"ח סי' רח סק"י שהביא מכתור ופרח ואגודה דחותם בא"י „על הארץ ועל מזונה”.

(46) ראה לקו"ת עקב שם (יד, ג ואילך), סדור שם – בלשון ע"ד החסידות.

— היינו ש, הקב"ה ימציא לו לפרוע⁵³
 — אעפ"כ, עדיין נדרשת מדה מסוימת
 של „כלי“ (וטירחא) מצד האדם, וצריך
 שיהיו בידו עכ"פ „חפצים“ אשר „ילוה
 עליהם“⁵⁴.

בתוס' לוו עלי (והגהות אשר"י) שם „הכא מיירי
 שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות“,
 אין הכוונה בזה שילוה ע"מ לפרוע עם המשכון
 גופא, כ"א ש, הקב"ה ימציא לו לפרוע (והמשכון
 הוא רק שיוכל „ללות עליהם“) — כי דוקא אז
 מתאים לומר „והאמינו בי ואני פורע“
 (ומש"כ בסוף הסעיף „למשכנם ולפרוע בהם“
 הרי כתבו רק בהשליה „אם אין לו חפצים“,
 וכונתו לבאר מטרת המשכון (שפורע בזה באם
 אין לו במה לשלם). וכדמוכח גם מהמשך לשונו
 „לא ילוה ושהקב"ה יפרעו“ וצ"ע.

וע"פ הנ"ל בפנים ש, לוו עלי ואני פורע
 הוא דוגמת „לחם מן השמים“ מובן שלא איירי
 (דוקא) כשיש לו עסק ולוה בכוונה שירויח מן
 העסק (כמ"ש בערה"ש או"ח שם) — כי אז אי"ז
 הענין ד, האמינו בי ואני פורע. וראה או"ח שם.
 ומוכרח הוא גם מהמשך הסוגיא שם: כל
 מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה חוץ מהוצאת
 שבתות כו' ואם הוסיף מוסיפין לו (כמ"ש אדה"ז
 שם „כלומר (שזהו פ' לוו עלי) שאין הוצאת
 שבת כו" ראה תוד"ה כל שם „נפקי מקראי
 דלעיל“) ראה פרש"י שם ד"ה חוץ „אותה לא
 פסקו לו מה ישתכר לו לצרעה ומהיכן תבואהו“
 דמשמע דמוסיפין לו גם אם אין לו עסק כו'.

(53) שו"ע אדה"ז שם.
 ויומתק ע"ד החסידות ע"פ פ"י אדה"ז שזהו ע'
 כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה כו',
 שהוצאות שבתות בא מבחי' אלקות שלמעלה
 מהתלבשות בהבריאה (שמצד בחי' המתלבשת
 בהבריאה ה, הוצאות קצובים לו), ולכן בא
 בדרך מציאה מן השמים, בלי עבודת האדם,
 דוגמת ענין המן כמשנת"ל בארוכה.

(54) ראה ר"ח ביצה שם „אזמין לכם ברכה
 במעשה ידיכם כדי שתפרעו“. ולכאורה מוכח
 מדבריו שהמדובר ביש לו עסק (כפי' הערה"ש
 הנ"ל). ועפ"ז יובן המשך הגמרא „ואמר ר' יוחנן
 משום ר"א בר"ש הרוצה שיתקיימו נכסיו כו"י,
 שאי"ז רק שמביא אגב גררא עוד מאמר מר"י

„לו עלי . . והאמינו בי ואני פורע“,
 היינו שגם מי שאין לו, ח"ו, במה
 לקנות צרכי שבת, ואף לא כל סיכוי
 להרויח אח"כ ולהשיב את ההלוואה⁴⁹
 — עליו לסמוך לגמרי על הקב"ה,
 „לו עלי . . ואני פורע“⁵⁰. מפני שצרכי
 השבת באים על דרך „לחם מן השמים“
 — בלי עבודת המקבל.

(ב) לאידך, הרי בפשטות הדבר
 כרוך בטירחא ד, לוו; ויתר על כן:
 דין זה נאמר דוקא כשיש בידו חפצים,
 אשר אז „ימשכנם וילוה עליהם“; אבל
 אם „אין לו משלו“, אזי „לא ילוה
 ושהקב"ה יפרע“⁵¹. כלומר, אע"פ שגם
 כאשר יש בידו חפצים למשכון, אין
 כוונתו לפרוע את חובו במשכון, אלא,
 כלשון חז"ל „לו עלי ואני פורע“⁵²

(49) ראה לקמן הערה 51, 52.

(50) להעיר מסוטה מה, סע"ב: „אלו בנ"א
 שהן מאמינים בהקב"ה כדתניא ר"א הגדול אומר
 כל מי שיש לו פת בסלו כו"י (כמאמר ר"א
 הנ"ל ס"ד) שבתחומא בנוגע למן, ובפרש"י שם
 „שנאמינים בהקב"ה לוותר ממונם כו' ולהוצאות
 שבתות כו"י“.

(51) שו"ע אדה"ז סי' רמב ס"ג ע"פ תוד"ה
 לוו (לגירסת המהרש"ל), והגהות אשר"י ביצה
 שם). אבל בכ"ח לטאור"ח שם מפרש הספק דהטור
 שהוא רק באם אין לו משכון*. אבל מסקנתו
 (דהטור) דילוה היא לא מצד מאמר הגמרא „לו
 עלי ואני פורע“ כ"א מפני ש, צריך אדם לזרז
 עצמו כנמר וכנשר לכבד שבתות ביותר“ [אלא
 שמסיים: וכיון שכן (דלוו עלי ואני פורע) אל
 ידאג כי נאמן הוא בעל חובו לפרוע לו חובו].
 וראה או"ח להה"מ קיד, ג: „וזהו ש' לוו עלי כי
 זה מדבר בעני בעת שביתו ריקם ואין כל בבית
 כו"י עיי"ש.

(52) וי"ל שמזה מקור לדברי אדה"ז דמ"ש

(* ולהעיר מהגהת הגר"א בתוס' (ושו"ע) שם,
 דגריס בתוס' שם: כשאין לו ממי ללוות.

ולכאורה: מהי השייכות בין שני הענינים, עד שהשפעת המן בשבת היא סיבה לאיסור להשאיר מיום אחד לחברו?⁵⁷

וע"פ הנ"ל מובן: מה שהברכה מלמעלה על השפעת המן נפעלת בשבת, הוא מפני שהמן ענינו השפעה מהקב"ה שאינה מלובשת בכלי ולבושי הטבע, וזהו גם ענינו של יום השבת, כנ"ל בארוכה (וממילא גם זמנו למעלה כפשוטו הוא בשבת).

ולכן צריך הדבר להיות באופן כזה גם כאשר השפעת המן נמשכת למטה: ההשפעה צריכה להיות ללא עירוב חשבונות האדם ע"פ טבע, וזה בא לידי ביטוי בכך שאין מותרים מיום אחד למשנהו.

י"א. אעפ"כ הנה בשבת היתה הברכה והשפעת המן רק למעלה, משא"כ למטה לא ירד המן – כי ענין ה"מטר" שמצינו במן (דלא כ"טל"), שהדבר תלוי גם במקבל (כנ"ל בחילוק בין צדיקים, בינונים כו'), הרי הוא רק במן כפי שהוא "יורד" ממזריגתו ונשפע למטה; אבל ענין המן כפי שהוא "במקומו" (בכחינת שבת) הרי הוא למעלה לגמרי מכל שייכות עם כל פעולה, איזו שתהי, של המקבל.

182 ועד"ז בשבת כפשוטו: הצורך במשכון כדי לקיים "לוו עלי כו' והאמינו כי ואני פורע" הרי הוא קודם השבת (עבור צרכי השבת), אבל בשבת עצמה צ"ל "כל מלאכתו עשוי", ואפילו "שלא להרהר כלל בעסקיו".

ולכן הענין ד', ולא יצאו בשבת

(57) ראה גם המשך תעריב ח"ב ע' א"פ.

(ג) עילוי השבת פועל ומשפיע בששת ימי החול: עי"ז שיש ליהודי בטחון מלא בה' אשר "הקב"ה ימציא לו לפרוע", והוא רואה שהקב"ה מברך את "טירתו" ד"לוו עלי" (עי"ה כ"ל"י – ה"חפצים") שלא ע"פ דרכי הטבע – הרי גם עסקו בששת ימי החול הוא מתוך הכרה והרגשה, שהפרנסה שהוא מקבל עי"ז שטורח ומכין כלי טבע, היא לאמתו של דבר ענין של "אני פורע" – הקב"ה מוציא לו (בדרך מציאה) את פרנסתו באופן שלמעלה מדרך הטבע (ואין זאת אלא שהברכה שלמעלה מהטבע מלובשת בלבוש טבע⁵⁵).

י. עפ"ז יש לבאר את משמעות דברי הזהרה⁵⁶ על הפסוק "אל יתר ממנו עד בקר", שכל ששת ימי השבוע מתברכים במן דשבת, בגין דלא יהיב ולא יזיף יומא דא לחברי".

משום ר"א בר"ש, כ"א המשך בגוף הענין, שגם "לוו עלי" מדובר בשיש לו נכסים כו' עסק. אבל עי"פ הנ"ל בפנים י"ל דגם לדעת אדה"ז "אני פורע" הוא ע"י "ברכה במעשה ידיכם" (איזה שיהי) אלא שבא לא לפי"ע "המעשה ידיכם" עד שנראה במוחש ש"אני פורע". וגם עפ"ז המשך הגמרא "הרוצה שיתקיימו נכסיו כו'" הוא בגוף הענין. אלא שמתחלה מביא הגמרא "הרוצה שיתקיימו נכסיו כו'" שע"ז מובן ש"אני פורע" הוא כאשר יש לו חפצים כו', ואח"כ "כל מזונותיו של אדם קצובין לו כו'", שע"ז מובן שבאמת "האמינו ב' ואני פורע". וראה לשון הטור שהובא בהערה 51. ועי' אר"ת שם.

(55) ראה לעיל הערה 33.

וראה אה"ת שבהערה 35 בניאור מחלוקת שמאי והלל ביצה שם, ושם: לעשות הגילוי ביחוד"ת כמו ביחוד"ע, וע"פ הנ"ל יומתק ביותר ההמשך בביצה שם הדלה ושמאי ללפנז.

(56) הנ"ל הערה 5.

(ליקוט) כבששת ימי החול – „ולא יצאו בשבת ללקוט“.

(משיחות ומואמר*) ט"ו בשבט תשל"ז,
ש"פ בראשית תשל"ג

ללקוט" הוא א' מ"מצות התלויות בו", בהיותו מבטא את הטעם והתוכן דירידת המן – כי ביום השבת מאירה גם למטה בחינת ה"מן" כפי שהוא „במקומו“, ולכן צריך להיות ניכר ומורגש אצל כל אחד ואחד שלא תתכן בזה שום תערובת של מציאות האדם, אף לא בתנועה של „קבלה“

* נדפס בשלימותו בסה"מ מלוקט ח"א ע' רלה [ח"ב ע' תכה]. המו"ל.

